

*Тетяна ХОХОЛ,
студентка 5 курсу
спеціальності «Країнознавство»
ДВНЗ «УжНУ»*

УКРАЇНА – РОСІЯ: МІЖ ВНУТРІШНЬОЮ ТА ЗОВНІШНЬОЮ ПОЛІТИКОЮ

У статті здійснюється спроба комплексно проаналізувати ключові проблеми двосторонніх відносин між Україною та Російською Федерацією. Окрема увага у статті відводиться визначенню місця і ролі України у геополітиці Росії.

Ключові слова: *Україна, пострадянський простір, Російська Федерація, зовнішня політика, двосторонні відносини, внутрішня політика.*

В статье делается попытка комплексно проанализировать ключевые проблемы двусторонних отношений между Украиной и Российской Федерацией. Отдельное внимание уделено определению места и роли Украины в геополитике России.

Ключевые слова: *Украина, постсоветское пространство. Российская Федерация, внешняя политика, двусторонние отношения, внутренняя политика.*

This article attempts to analyze the main problems of bilateral relations between Ukraine and Russian Federation. Special attention is paid to defining the place and role of Ukraine in the geopolitics of Russia.

Keywords: *Ukraine, Russian Federation, foreign policy, bilateral relations, internal policy.*

Останні тенденції українсько-російських двосторонніх взаємин (українська політична криза, від'єднання Криму, російська агресія на українському Сході) примножують напруту у співробітництві. Події кінця

2013 – 2014 рр. стали переломним моментом в історії українсько-російських відносин і ознаменували новий етап у становленні міжнародної суб'єктності України на світовій арені.

Наукові дослідження. Проблемні питання двосторонніх відносин між Україною і Росією знайшли своє відображення у численних працях вітчизняних учених – В.С.Будкіна [1], В.М.Геєця [2], Л.І.Федулової [9; 10], В.К.Хаустова [11], Л.В.Шинкарук [2], П.Шевчука, О.Шеретюк.

Мета даного дослідження – проаналізувати сучасний стан двосторонніх відносин України з Росією та виявити проблеми і перспективи цих відносин.

Виклад основного матеріалу. Пострадянський простір традиційно розглядається Москвою як платформа для підвищення свого міжнародного впливу. Прагнення Росії зберегти власне домінування в регіоні СНД залишається незмінною складовою її зовнішньої політики, починаючи з середини 1990-х рр., коли розрахунок російських лібералів на чолі з А. Козиревим на швидке приєднання Росії як держави-нації до родини західних демократій не дав очікуваних результатів і зазнав жорсткої критики всередині країни. Вже у 1995 р. був ухвалений «Стратегічний курс РФ із державами-учасницями СНД» – один із перших документів, в якому йшлося про відновлення впливу Росії на пострадянському просторі. Пізніше цей підхід знайшов відображення у низці концепцій зовнішньої політики РФ та інших документах доктринального характеру.

Цілком очевидним є особливий вплив Росії на процеси державотворення та зовнішню політику всіх пострадянських країн, що дає змогу характеризувати його як визначальний для їх становлення. При цьому, беручи до уваги культурно-історичні особливості українсько-російських відносин, можна стверджувати, що Росія відіграє унікальну роль у процесах становлення незалежної

України. Зокрема, «розлучення» з РФ має основоположне значення як для міжнародної суб'єктності, так і для зовнішньополітичного позиціонування України [5].

У цьому контексті слід виділити ті аспекти становлення міжнародної суб'єктності України, що залишаються постійними чинниками двосторонніх відносин із Росією, а саме:

- проросійські культурні та політичні орієнтації частини населення України, що створюють для Росії додаткові можливості політичного впливу на Україну;
- непрозорі політико-економічні зв'язки між бізнес-елітами України та Росії, що також обумовлені впливом пострадянської політичної культури;
- гостро негативне ставлення Росії до гуманітарної політики України, спрямованої на культурну та історіографічну суверенізацію держави;
- вплив Росії на проблему кримського сепаратизму;
- проблема делімітації та демаркації російсько-українських кордонів;
- проблема нормалізації двосторонніх відносин в енергетичній галузі та зниження енергозалежності України від російського газу як важеля політичного впливу з боку Росії;
- проблема статусу Чорноморського Флоту РФ на території України [5].

Наведений перелік проблемних питань двосторонніх відносин не є вичерпним, проте наочно демонструє тісний взаємозв'язок між питаннями внутрішньої та зовнішньої політики, що пов'язані з впливом Росії на процеси державотворення та націєтворення в Україні. Водночас Росія здійснює не менш значний вплив на процеси формування зовнішньополітичного курсу України, зокрема, її відносини з ЄС, НАТО, а також демократичних перетворень як процесу засвоєння європейських норм і стандартів.

Окремо слід виділити також правовий аспект двосторонніх відносин, які замінювались напівформальними домовленостями і непрозорими схемами співпраці, особливо на етапах «дружби» між лідерами двох країн. Суперечливі питання вирішувались «у ручному режимі» на рівні президентів, а успіх переговорів значною мірою залежав від так званої «хімії» їхніх міжособистісних відносин. Однак ключовим аспектом неформальності українсько-російських взаємин на високому рівні все ж таки залишалось культурно-політичне несприйняття України як самостійного міжнародного актора.

Саме неможливість співпраці з Росією на правах партнерства обумовила зміну позицій серед значної частини проросійськи налаштованих представників політики та бізнесу України у бік дистанціювання від Росії та пошуку партнерів на Заході. Таким чином, до 2010 р. підтримка певної дистанції у відносинах з Росією, яка б гарантувала Україні збереження її політичного суверенітету, була точкою перетину всіх ключових питань її внутрішньо - і зовнішньополітичного порядку денного, обумовлюючи пошук комплексних відповідей на ці питання на європейському векторі співпраці.

При цьому події в Україні 2004 р. остаточно визначили конкурентний характер відносин між РФ і ЄС щодо України, де ЄС робив акцент на європеїзації, прогнозованості, стабільності України, тоді як РФ цікавили не стільки внутрішньополітичні процеси, скільки лояльність України, а також дискредитація прикладу демократизації шляхом зміни режиму на просторі СНД. Відповідно, посилюючи тиск на Україну після 2004 р., Росія виступила ініціатором ціннісного протиставлення РФ – ЄС. Однак зовнішня політика України у 2005 – 2010 рр. продемонструвала помилковість підміни ціннісної європеїзації політичним дистанціюванням від Москви, яке не лише не забезпечило Києву пропорційного зближення з Брюсселем, а навпаки, на тлі загострення внутрішньо-

політичної кризи в країні стало додатковим чинником наростання «втоми від України» в ЄС і США [5].

Зі зміною керманіча Української держави у 2010 р. (прихід В.Януковича до влади внаслідок президентських виборів) зовнішня політика знову змінила свій курс, який у світі оцінювався неоднозначно. З одного боку, віталася своєрідна «модернізація» зовнішньополітичного курсу у бік євроінтеграції, з іншого – критикувався «різкий поворот» у напрямі Росії, чим фактично запроваджувалася одновекторна політика, яка тягла за собою поступове підпорядкування російським інтересам. Проте обидва такі твердження є доволі передчасними, враховуючи, що, хоча і були зроблені доволі суперечливі кроки, однак вони стосуються не стільки самого зовнішньополітичного курсу, скільки ціннісних засад і методів його реалізації. Водночас не можна вести мову і про політику одновекторності, оскільки спостерігаються інституційна інерція та спадковість у проведенні євроінтеграційної політики України.

Зокрема, у новому Законі «Про засади внутрішньої і зовнішньої політики» підтверджується мета України щодо набуття членства в Європейському Союзі, яка також відображена на рівні засад внутрішньої політики, де містяться посилання на європейський досвід, підходи, стандарти, відповідність вимогам європейських інституцій, інтеграцію в європейський та світовий освітній і науковий простори тощо. Тоді як відносини з іншими державами, зокрема з Росією, визначаються прагненням співпраці, «уникаючи залежності від окремих держав, груп держав чи міжнародних структур».

Проте найбільшого резонансу отримало положення Закону щодо позаблоковості України, яке передбачає внесення змін до Закону України «Про основи національної безпеки України» від 2003 р. щодо вилучення з нього положень про наміри України набути членства в НАТО. Водночас зміст, який вкладається у досить розми-

те поняття «позаблоковість», а саме: «неучасть України у військово-політичних союзах, пріоритетність участі у вдосконаленні та розвитку європейської системи колективної безпеки, продовження конструктивного партнерства з НАТО та іншими військово-політичними блоками з усіх питань, що становлять взаємний інтерес» [3], дає підстави для висновків. По-перше, наведене положення виключає можливість членства України в Організації договору про колективну безпеку (ОДКБ), побоювання щодо якого вже висловлювались на шпальтах українських ЗМІ. По-друге, таке розуміння позаблоковості, принаймні юридично, жодним чином не гальмує подальшу співпрацю з Альянсом, в якій, зі слів міністра закордонних справ К. Грищенка, акцент переноситься з результату на процес [5].

Як стверджує К. Грищенко, Україна прагне поєднати нормалізацію відносин із Москвою з євроінтеграційним курсом та засвоєнням європейських цінностей. Така формула здається безпрограшною, особливо враховуючи, що конфронтація з Росією жодним чином не наближає Україну до ЄС, а лише посилює напругу у відносинах України як з Москвою, так і з Брюсселем. Тим не менше, концептуальна бездоганність такого підходу натикається на суворі реалії двадцятирічного досвіду відносин із Росією, який свідчить про несумісність із європейськими нормами та стандартами наявних у російсько-українських відносинах корумпованих схем співпраці на основі вузьких корпоративних інтересів політичної еліти обох країн або непрозорих домовленостей при вирішенні ключових питань двостороннього порядку денного [5].

З одного боку, Україна демонструє усвідомлення нових міжнародних викликів, що об'єктивно вимагають налагодження конструктивного діалогу з Москвою, а з іншого – Харківські угоди («флот в обмін на газ») засвідчили її нездатність до якісного оновлення такого діалогу

та повернення до сумнозвісної практики непрозорих і стрімких домовленостей із Москвою, відсутність фахового та публічного обговорення яких ставить під сумнів їх легітимність.

Станом на 2014 рік в Україні знову зміна влади. Після подій так званого Майдану і Революції Гідності в Україні новим Президентом обрано Петра Порошенка. Першими кроками новообраного глави держави стало офіційне проголошення курсу України на євроатлантичну інтеграцію та активну співпрацю зі структурами ЄС та НАТО. Україна активно заявила про своє бажання щодо співробітництва з Європейським Союзом та його державами-членами у різних сферах. Багато кроків було зроблено в цьому напрямі, в першу чергу, – це підписання Угоди про асоціацію у 2014 році (політичної та економічної частин), а також виконання умов цієї Угоди щодо приведення українського законодавства у відповідність з «*acquis communautaire*» (гармонізація та адаптація законодавства). У свою чергу загострюються відносини з Російською Федерацією через анексією Криму та проблеми на Сході України.

Висновки. Триває політико-дипломатична конфронтація, порушені базові угоди та домовленості. Наразі Росія сприймається як країна – агресор, яка порушила норми міжнародного права, фактично здійснила захоплення території іншої держави, а також веде неоголошену війну на Сході України. Окрім того, наразі Росія і все російське різко сприймається і бойкотується на всіх рівнях серед населення. Бойкотуються товари російського походження та виробництва, забороняють теле - та радіомовлення для певних російських ЗМІ, між Україною та Росією відмінили авіасполучення. Настрої населення України загалом неоднозначні, оскільки споконвічно українське населення розділяється у своїх поглядах на Захід і Схід, що говорить про певний цивілізаційно-ідейний розкол України , який є

однією з основних перепон на шляху до єдиної національної ідеї.

В даний час українсько – російські відносини перебувають у критично непередбачуваному стані. Відтак, нинішня ситуація у відносинах Києва і Москви потребує формування принципово інших концептуальних, стратегічних підходів до співіснування з путінською Росією, перегляду системи міждержавних контактів, запровадження конкретних заходів на російському напрямі.

Список використаних джерел

1. Блудша М. Вихід із кризи на Сході України: розлучення чи порозуміння / Марина Блудша // Ракурс. – 19 травня 2014р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ua.racurs.ua/532-doneck-kryza>
2. Договір про дружбу, співробітництво і партнерство між Україною і Російською Федерацією: Міжнародний документ від 31.05.1997 р. // Офіційний вісник України [Текст]. — 1999. — № 20. — 4 черв.
3. Закон України «Про основи національної безпеки України» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/964-15>
4. Шевчук П. Інформаційно-психологічна війна Росії проти України [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://lvivacademy.com/visnik13/fail/Shevchuk.pdf>
5. Шинкарук К. Україна – Росія: сценарії розвитку відносин [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://library.fes.de/pdffiles/bueros/ukraine/07748.pdf>
6. Російсько – український конфлікт: стан, наслідки, перспективи розвитку подій. Аналітична доповідь Центру Разумкова. – Центр Разумкова відносин [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.razumkov.org.ua/ukr/files/category_journal/analytic_5_6_Ukr_Ros_2014_site_s.pdf